

УДК 340.113:340.132.2(061.1ЄС:477)
DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.40>

Макаренков О.Л.

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
Науково-дослідна частина Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0003-0042-165X*

Єрмоленко Д.О.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0009-0008-1334-5194*

Пелех І.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0000-0002-7896-688X*

ЛАТИНІЗАЦІЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК СКЛАДНИК ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Упродовж останнього десятиліття правова глобалізація та правова інтеграція все більшою мірою впливають на розвиток як міжнародної, так і міждержавних та національних правових систем, спричиняючи нові проблеми на рівні правотворчості, правозастосування, які потребують наукового осмислення.

У колі механізмів і засобів їх реалізації визначальну роль займають правова адаптація, гармонізація, імплементація, уніфікація, які тісно увійшли в тезаурус юридичної науки, викликаючи питання щодо їх змістовного наповнення, тлумачення та співвідношення. Водночас, історія свідчить про існування впродовж століть, і навіть тисячоліть, практики запозичення та уніфікації юридичної термінології, закладеною римською правовою традицією.

Присутні в українській мові судочинства латинські терміни запозиченнями залишаються швидше морфологічно, аніж гносеологічно. Латинізми в роботі судів органічно доповнюються лексемами з інших європейських мов, наприклад, з німецької мови дієслово «schachern» («торгуватися» вживається у дискримінаційному контексті і тому його уникають у публічному комунікаційному просторі), його деривативи «die Schacherei» (дрібна спекуляція) запозичене українцями для номінації феномену «шахрайства».

Онтологічна єдність латини й української мови в межах індоєвропейської мовної сім'ї зумовлює іманентну присутність однакових смислів у їхніх двосторонніх процесах обміну термінологією, зокрема у діяльності судів та інших органів юстиції. Відособлення в межах італійської та східнослов'янської

мовних груп цієї сім'ї сукупно з унікальними умовами історичного розвитку зумовлюють дивергентні риси які долаються вивченням соціального контексту та іншими ефектами від застосування інструментарію герменевтичного методологічного підходу до наукового пізнання.

Історична закономірність поширення романської традиції у юриспруденції фундаментальна й природна. Наприклад, дружина великого князя Київського Ізяслава Ярославича (польська принцеса, дочка короля Польщі Мешка II) королева Гертруда Київська (1025–1108) перша латиномовна письменниця в середньовічній українській літературі і мистецтві. В XI столітті вона створила збірку молитов (близько 90) латиною й після прибуття у Київ у 1043 р. ще 5 мініатюр візантійського письма у вигляді Кодифікованого акту (the Gertrude Psalter / Der Egbert-Psalter von Trier) [1, с. 50, 54, 55].

Латинська традиція мови простежується в освітньому процесі нинішніх університетів, де неодмінними і перманентними частинами навчального плану (лат. *curriculum* – терен життя) є вивчення латини і майже завжди інших європейських мов, римського права, практики ЄСПЛ, права ЄС тощо. Продовженням такої освіти стає реалізація європовимірних знань у практиці судів та інших органів публічної влади в межах загальних тенденцій розвитку надбань держав-членів Ради Європи, інтеграції до економічного і політичного просторів ЄС, транскордонного співробітництва, єднання у протидії зовнішній збройній агресії. Перебуваючи у динаміці, взаємний мовний обмін органів юстиції, запозичення романської термінології з економічно більш розвинених цивілізацій Європи та інші аспекти природної латинізації публічно-правових відносин в Україні залишаються актуальними для дослідження, зокрема й у межах цієї роботи.

Мета статті – розкрити зміст латинізації судових рішень як складника правової інтеграції України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попри важливу роль яку відіграє латинізація судових рішень, у сучасній юридичній науці зазначений процес не знайшов належного осмислення. Виключенням є наукові доробки таких науковців і дослідників, як: А. Варинська, Н. Корнодудова, В. Крат, О. Мінченко, Р. Миленкова ін. Окремі аспекти використання латинізмів розглядаються у працях таких дослідників як Н. Артикуци, М. Афанасьєва, М. Вербенц, О.Ганжа, А. Красницька, С. Лебедева, Н. Лепухова, М. Любченко, А. Ляшук, Г. Ознамець, Г. Сидорук, Л. Шевченко та ін. До осмислення питань використання латинізмів звертаються і зарубіжні вчені, зокрема такі, як : S. Astorino, M. Galdia, K. Gahuska, J. Kiddie, J. Kowalczyk, H. Mattila, M. Ristikivi, J. Smith, J. Sycz-Opol, K. Szczygielski, P. Tiersma, W. Wołodkiewicz, J. Woźniak, R. Zimmermann та ін.

Проблематика латинізації судових рішень є досить обширною і охоплює питання генези, поняття, змісту, особливостей, функцій, проблем і перспектив латинізації судових рішень. Обмежений обсяг роботи дозволяє зупинитися на питанні латинізації судових рішень як складника правової інтеграції України.

Основний зміст роботи. Першочерговим у дослідженні є уточнення самого поняття «латинізація судових рішень». Насамперед, слід зауважити, що поняття «латинізація», яке є загальним по відношенню до поняття «латинізація судових рішень», вживається для позначення процесу запровадження латинської мови у певних сферах і напрямках, зокрема у культурі, медицині, філології та ін. Саме тому термін латинізація [2] в сучасних тлумачних словниках української мови визначається як процес запровадження латинської мови і латинської культури [3, с. 441]. Водночас, оскільки впровадження латинських понять, термінів та більш широке їх використання визначає не лише зміст певного процесу, а й впливає на результат, більш слушною є думка О. Недавної, яка вважає, що лати-

нізація – у широкому розумінні – це процес і результат впливу [4].

Однією із сфер впливу латинської мови і культури постає європейське право, а саме – романо-германська правова сім'я, яка сформувалася на основі рецепції римського права й упродовж століть продовжує зберігати окремі його риси. Як слушно зазначають відомі українські вчені С. Гусарев і О. Тихомиров, виняткова роль римських юристів виявилася «у створенні універсального, світового права, яке увібрало звичаї міжнародного походження, що склалися століттями та були перевірені практикою життя», і таким чином римлянам удалося створили право, яке стало загальним правом для всього античного світу [5, с. 50]. Йдеться про те, що римське право стало спільним правовим надбанням, завдяки якому збереглися й набули поширення правові норми й принципи.

Серед низки латинізмів, які втілюють конкретні норми й принципи, значна частина відображає сутність і спрямованість римського права на утвердження справедливості.

У контексті зазначеного на увагу заслуговують міркування про римські тексти, найбільш справедливі норми, правила, які відповідають такому суспільному устрою, який відповідає самій природі речей. Романо-германська правова система об'єднує народи Європи, поважаючи при цьому й існування між ними відмінностей, без яких Європа не була б тим, чим вона є. Таким чином, правові латинізми у своїй сукупності відображають як зміст, так і сенс римського права, його спрямованість на утвердження справедливості зі збереженням особливостей і відмінностей між народами, що в подальшому стало однією з визначальних рис романо-германської правової сім'ї. Зазначене виглядає особливо актуально в умовах наближення України до європейського правового простору.

У сучасній юридичній науці існують різні підходи до класифікації латинізмів, які вживаються у праві, пропоновані зокрема зарубіжними науковцями, такими як: Ю. Воз-

няк [6], К. Галушкіна та Ю. Сич-Опонь [7] Й. Ковальчик [8] та вітчизняними, зокрема такими, як: А. Варинська і Н. Кордунова [9], Р. Миленкова і А.Різниченко [10], О. Ситько [11] та ін. Не вдаючись у особливості пропонованих підходів, що є предметом окремого наукового дослідження, до уваги візьмемо міркування естонської дослідниці М. Рістіківі, яка класифікує латинізми, які набули найбільшого поширення в естонських і фінських юристів, а саме:

1) слова, які є основними елементами права: *lex* (закон), *ius* (право), *corpus* (тіло), *forum* (суд), *culpa* (помилка, недбалість), *ratio* (причина), *res* (річ, предмет), *factum* (факт, учинок), *poena* (покарання), *crimen* (злочин), *vis* (сила або насильство), *pactum* (угода);

2) юридичні терміни та фрази: *corpus iuris* (звід законів), *lex mercatoria* (торгове право), *de lege ferenda* (з погляду закону, в якому є потреба), *culpa in contrahendo* (вада в укладанні договору), *lex fori* (закон суду), *de facto* (фактично), *de lege lata* (з погляду чинного закону), *pacta sunt servanda* (договорів слід додержувати), *lex specialis derogat generali* (закон спеціальний має перевагу над загальним), *nullum crimen, nulla poena sine lege* (немає закону – немає злочину, немає закону – немає кари), *in dubio pro reo* (при оцінюванні доказів усі сумніви щодо вини особи тлумачаться на користь її невинуватості), *ne bis in idem* (не двічі за те саме, тобто людина не повинна бути притягнута до юридичної відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення);

3) загальновживані латинські терміни та скорочення: *op. cit.* для *opus citatum* або *opere citato* (цитована книга, в цитованій книзі), *expressis verbis* (точно, категорично), *ca.* для *circa* (приблизно, навколо), *sui generis* (своєрідний), *ib.* або *ibid.* для *ibidem* (там же), *ad hoc* (для цього, для цієї спеціальної мети), *a priori* (первісно), *supra* (вище, на верх), *prima facie* (на перший погляд) [12, с. 201].

Таким чином, латинізми перших двох груп відображають безпосередній зміст права,

їх можна позначити як правові, а латинізми третьої групи мають допоміжний характер і сприяють розкриттю змісту і сенсу права. Правові латинізми можна класифікувати також за генетичними характеристиками, функціональним призначенням, джерелами утворення, часом походження та іншими критеріями. Важливо, що значна їх частина використовуються у сучасній вітчизняній судовій практиці та забезпечує реалізацію низки функцій у вітчизняній правовій системі, однією з яких постає євроінтеграція.

В узагальненому вигляді інтеграція – це складний, багатоаспектний і, водночас, об'єктивний та закономірний процес формування нової, регіональної системи міждержавної взаємодії та взаємопроникнення в економічній, політичній, правовій, культурній та інших сферах життєдіяльності суспільства і держави. Підґрунтя політичної та економічної інтеграції формує правова інтеграція як складний, багатовимірний і суперечливий процес наближення національної правової системи до регіональної (міждержавної) правової системи, яка здійснюється шляхом правової адаптації і гармонізації.

Євроінтеграція України є різновидом інтеграції, що передбачає наближення вітчизняної правової системи до правової системи ЄС. Європейська правова інтеграція – складний, багатоаспектний і, водночас, об'єктивний і закономірний процес формування нової, регіональної системи правових норм, що організують, і забезпечують міждержавну взаємодію, які значною мірою укорінені в римському праві та латинських термінах. Євроінтеграція поєднує політичну, економічну, правову, соціальну, культурну інтеграцію, кожна з яких має особливості та, водночас, знаходиться у тісних зв'язках з інтеграційними процесами в інших сферах. Зміст і особливості політичної та економічної євроінтеграції впливають на механізми їх здійснення. У свою чергу соціальна і культурна інтеграція, які є менш залежними від рівня правової інтеграції, можуть відбуватися менш керовано. Важливу

роль у правовій інтеграції відіграє латинізація судових рішень, яка виконує низку важливих функцій.

По-перше, латинізація судових рішень у вітчизняній судовій практиці сприяє адаптації вітчизняного законодавства, адже судові рішення – це важлива частина національного права й законодавства. Як відомо, адаптація законодавства, тобто «пристосування», «підлаштування» – це процес приведення нормативно-правових актів національної держави у відповідність із європейським законодавством. Згідно Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, адаптація – це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*, метою якої є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. При цьому процес адаптації законодавства передбачає наступні етапи: 1) визначення актів *acquis communautaire*, що регулюють правовідносини у відповідній сфері; 2) переклад визначених актів європейського законодавства українською мовою; 3) здійснення комплексного порівняльного аналізу; 4) розроблення рекомендацій стосовно гармонізації законодавства України з *acquis communautaire*; 5) проведення політичного, економічного та соціального аналізу наслідків реалізації рекомендацій; 6) визначення переліку законопроектних робіт; 7) підготовка проектів законів та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття; 8) моніторинг виконання [13].

Оскільки у праві ЄС досить широко використовуються латинізми, які відіграють роль узагальнюючих юридичних принципів, латинізація судових рішень у вітчизняній судовій практиці сприяє розумінню термінів, спрощує переклад, врешті – сприяє адаптації та гармонізації вітчизняного законодавства до

законодавства ЄС. Так, у рішеннях Верховного Суду та Конституційного Суду фіксуються посилання на *audiatur et altera pars*, *lex retro non agit*, *in dubio pro reo*, що свідчить про наближення до європейських стандартів правосуддя. Це особливо важливо в контексті імплементації *acquis communautaire* та набуття Україною статусу країни-кандидата в ЄС. У контексті зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС (ст. 14, 376 тощо) [14], одним з напрямів є: наближення правової термінології та судової практики до *acquis communautaire* (правового надбання ЄС); застосування універсальних принципів, які часто виражаються саме через латинські формули.

Крім того, латинізація судових рішень тісно пов'язана із імплементацією, тобто правотворчою діяльністю держави з метою реалізації прийнятих відповідно до зобов'язань, прийнятих у межах євроінтеграції. Практика ЄСПЛ та Суду ЄС є результатом діяльності судової влади в межах РЄ та ЄС відповідно. Ухваливши у 2006 р. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» Україна взяла на себе обов'язок виконувати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усувати причини порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та впроваджувати в українське судочинство та адміністративну практику європейські стандарти прав людини; створювати передумову для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України [15]. Вступ України до ЄС іманентно пов'язаний із зближенням України з ЄС як на рівні законів, так і на рівні судової практики.

Латинізація судових рішень відіграє важливу роль і в процесі транспозиції, як складника адаптації. Йдеться про процес прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою досягнення ідентичності з відповідними європейськими правовими актами. Латинізація судових рішень у такому випадку

здійснюється шляхом копіювання тексту законодавчого документа дослівно або ж шляхом прямого посилання на європейський правовий акт у національному законодавстві. Важливо і те, що латинізація судових рішень тісно пов'язана з правовою уніфікацією, тобто усуненням розбіжностей, розробкою та введенням в дію одноманітних правових положень з метою однакового правового регулювання суспільних відносин.

По-друге, євроінтеграційні процеси передбачають не лише адаптацію законодавства, імплементацію, транспозицію, уніфікацію, а й узгодження підходів до тлумачення і застосування норм права. У цьому сенсі латинізація судових рішень відіграє важливу роль у застосуванні норм права та в уніфікації судової аргументації. Латинізовані формули, які застосовуються у вітчизняній судовій практиці є лаконічними засобами вираження узагальнюючих принципів, що підвищує переконливість та стандарти судового мовлення, сприяє уніфікації судової аргументації. Наприклад, використання таких формул, як *pacta sunt servanda*, *nemo tenetur se ipsum accusare*, *nulla poena sine lege*, забезпечує відповідність національної практики стандартам ЄСПЛ та правовим орієнтирам Європейського Союзу. Правові латинізми дозволяють українським суддям розмовляти з європейськими колегами «однією правовою мовою» та уникати правового ізоляціонізму та в кінцевому підсумку спрямовують на дотримання принципу верховенства права як засадничої цінності та одного з ключових критеріїв європейської інтеграції.

По-третє, латинізація судових рішень сприяє методології правозастосування. У сучасному правовому дискурсі латинізація судових рішень розглядається не лише як формальний риторичний прийом, але і як змістовний інструмент правової євроінтеграції. Йдеться про процес, у межах якого ключові правові принципи, що втілюються у рішеннях національних судів, формулюються у вигляді латинських правових максим (*maximae iuris*),

що мають універсальне значення та забезпечують зв'язок між національною та європейською правовою традицією. Прикладом слугує Рішення КСУ № 3-р/2020 (щодо верховенства права), яке прямо апелює до принципу *nullum crimen, nulla poena sine lege* [16]. Верховний Суд України у рішеннях про презумпцію невинуватості – *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat* – прямо узгоджує свої позиції з практикою ЄСПЛ [17]. Таким чином, українські суди, цитуючи рішення ЄСПЛ, дедалі частіше: не лише передають зміст, а й використовують латинські конструкції, які узагальнюють правову позицію, тим самим гармонізують національну судову мову з європейською.

По-четверте, латинізація судових рішень є одним із проявів приналежності вітчизняної правової системи до романо-германської правової сім'ї, єдності правових цінностей і норм та укоріненням у європейському правовому колі і в цьому контексті виконує культурну та ідеологічну функції. Поширення практики застосування латинських правових формул в українській судовій практиці є формою символічного та змістовного приєднання до спільної системи правових цінностей континентальної Європи, насамперед справедливості, верховенства права, прав людини. Римське право, яке історично стало основою для розвитку більшості правових систем країн ЄС, і досі зберігає вплив у формулюванні загальних принципів, які фігурують у рішеннях національних та наднаціональних судів – зокрема, Європейського суду з прав людини, Суду ЄС та конституційних судів держав-членів. Правові латинізми та формули виконують роль своєрідного «містка» між правовими системами – Франції, Німеччини, Італії, Іспанії, Польщі, України. Латинізація судових рішень у вітчизняній судовій практиці – це форма єднання і сигнал про приналежність до загальноєвропейської правової культури, сприяє розвитку правничої мови, яка є зрозумілою у загальноєвропейському правовому просторі. Варто наголосити, що латинізація судових

рішень має ідеологічне функціональне значення, оскільки сприяє зміцненню принципу верховенства права як базового критерію правової держави, сприяє формуванню прозорих і сталих правових стандартів та підвищенню якості судових актів, особливо у частині юридичної мотивації.

По-п'яте, латинізація судових рішень тісно пов'язана з реформуванням правничої освіти і підготовкою суддів в Україні. Слід зауважити, що у правничих школах ЄС латинські максими є частиною правової методології, а не символами чи аксесуарами фахової підготовки. Латинізація судових рішень і ширше – судової мови в Україні покликана підготувати майбутніх суддів і юристів до участі в європейському правовому діалозі.

Висновки. Отже, порушене у цьому дослідженні питання трансдисциплінарне. Воно живиться знаннями з щонайменше юридичної, культурологічної, комп'ютерної, економічної, політологічної та лінгвістичної наук. Семасіологічна і ономасіологічна латинізація роботи юстиції наслідок її становлення на основі рецепції системи юридичних винаходів юристів Римської імперії, що нині єднається в межах Західної традиції права. Запозичення юридичних (етичних) понять зі Східної традиції права не типово для судової практики в Україні, окрім поодиноких випадків використання фрагментів правової культури ромів, кримських татарів, іудеїв, кавказьких націй та інших представників більш ніж 100 етносів, які складають Українську націю.

Латинізація текстів судових рішень в Україні являє собою транслітерацію сем латини прямо або через романські мови семами кирилиці української мови і одночасною передачею смислового навантаження з цих мов до правового простору реципієнта. Цей процес складає суть об'єктивації ізоморфного комплаєнсу вихідного тексту з транслітерованим текстом. Однак автоматичне сприйняття смислів латинізмів українцями часто не відбувається, а тому вимагає роз'яснення через пошук відповідників в україн-

ській мові, пояснень за допомогою суміжних понять, їхніх антонімів, тлумачення і тому подібних мисленнєвих операцій, інтуїтивного сприйняття на основі попереднього релевантного досвіду комунікації у межах слов'янської групи мов.

Можливості українських судів у тренді такого лінгвістичного обміну визначальною детерміновані термінологією законодавства народу, парламенту і публічної адміністрації, а також рішень ЄСПЛ. Свобода залучення латинізмів спостерігається тільки на рівні

касаційної інстанції та Конституційного Суду України, що відповідає правовим статусам цих органів юстиції, визначених у відповідних профільних законах. Зусилля усіх органів публічної влади з однакового розуміння, відображення у текстах законодавчих і правозастосовних актів латинізмів в українській мові спрощує міжнародне спілкування на всіх рівнях і просторах, зокрема під час інтеграції до прогресивних стандартів ЄС як у матеріальному, так й у кібернетичному правових просторах.

Анотація

У статті досліджено латинізацію судових рішень у складні правової інтеграції України. Встановлено, що латинізація судових рішень є трансдисциплінарною проблемою, яка потребує знань і наукової методології з юридичної, культурологічної, комп'ютерної, економічної, політологічної та лінгвістичної наук. Семасіологічна і ономасіологічна латинізація роботи юстиції наслідок її становлення на основі рецепції системи юридичних винаходів юристів Римської імперії, що нині єднається в межах Західної традиції права. Запозичення юридичних понять зі Східної традиції права не типові для судової практики в Україні, окрім поодиноких випадків використання фрагментів правової культури ромів, кримських татарів, іудеїв, кавказьких націй та інших представників етносів, які складають Українську націю.

Визначено, що латинізація текстів судових рішень в Україні являє собою транслітерацію сем латини прямо або через романські мови семами кирилиці української мови і одночасною передачею смислового навантаження з цих мов до правового простору реципієнта. Цей процес складає суть об'єктивації ізоморфного комплаєнсу вихідного тексту з транслітерованим текстом. Однак автоматичне сприйняття смислів латинізмів українцями часто не відбувається, а тому вимагає роз'яснення через пошук відповідників в українській мові, пояснень за допомогою суміжних понять, їхніх антонімів, тлумачення і тому подібних мисленнєвих операцій, інтуїтивного сприйняття на основі попереднього релевантного досвіду комунікації у межах слов'янської групи мов.

Підсумовано, що можливості українських судів у тренді такого лінгвістичного обміну визначальною детерміновані термінологією законодавства народу, парламенту і публічної адміністрації, а також рішень ЄСПЛ. Свобода залучення латинізмів спостерігається тільки на рівні касаційної інстанції та Конституційного Суду України, що відповідає правовим статусам цих органів юстиції.

Ключові слова: євроінтеграція, латинізація судових рішень, правова стандартизація, правові цінності, уніфікація права, юридичний термін.

Makarenkov O.L., Yermolenko D.O., Pelekh I.V. Latinization of judicial decisions as a component of Ukraine's legal integration

Summary

The article examines the phenomenon of the Latinization of judicial decisions as a component of Ukraine's legal integration. It establishes that the Latinization of judicial decisions represents a transdisciplinary problem that requires knowledge and methodological approaches from legal, cultural,

computer, economic, political, and linguistic sciences. The semasiological and onomasiological Latinization of the justice system is a consequence of its formation based on the reception of the system of legal inventions developed by jurists of the Roman Empire, which today are united within the Western legal tradition. Borrowing legal concepts from the Eastern legal tradition is not typical for judicial practice in Ukraine, with the exception of isolated instances involving fragments of the legal culture of the Roma, Crimean Tatars, Jews, Caucasian nations, and other ethnic groups that form part of the Ukrainian nation.

It is determined that the Latinization of judicial texts in Ukraine represents the transliteration of Latin semes directly or through Romance languages into Cyrillic semes of the Ukrainian language, accompanied by the transmission of the semantic content of these languages into the recipient's legal space. This process constitutes the essence of the objectification of the isomorphic compliance between the source text and its transliterated counterpart. However, the automatic comprehension of the meanings of Latinisms by Ukrainian speakers often does not occur, and therefore requires clarification through the search for equivalents in the Ukrainian language, explanations by means of related concepts, their antonyms, interpretations, and other mental operations, as well as intuitive understanding based on prior relevant communicative experience within the Slavic group of languages.

It is concluded that the possibilities of Ukrainian courts in this trend of linguistic exchange are primarily determined by the terminology of legislation adopted by the nation, the parliament, and public administration, as well as by the case law of the European Court of Human Rights. The freedom to employ Latinisms is observed only at the level of the cassation instance and the Constitutional Court of Ukraine, which corresponds to the legal status of these judicial bodies as defined by their respective statutory acts. The efforts of all public authorities to ensure consistent understanding and representation of Latinisms in Ukrainian legislative and law-enforcement texts facilitate international communication at all levels and across all domains, particularly during the process of integration into the progressive standards of the European Union, both in the material and cybernetic dimensions of legal space.

Key words: European integration, Latinization of judicial decisions, legal standardization, legal values, unification of law, legal terminology.

Список використаних джерел:

1. Radvan D. V. Latin in medieval Kyiv: the outline of history of a royal family in the context of its international contacts. *Studia Philologica*. 2023. Iss. 20. P. 48-60 doi: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2023.24>
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 року. Офіційний вісник України. 2014. №75. Ст. 2125.
3. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «ШКОЛА», 2011. 1008 с.
4. Недавні О. В. Латинізація. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Латинізація>
5. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навчальний посібник. Київ: Знання, 2005. 655 с.
6. Woźniak J. Latynizmy w tekstach prawnych i prawniczych –ujęcie kontrastywne polsko-niemieckie. *Comparative Legilinguistics*. 2017. vol. 31. P. 69–88.
7. Gałuskińska K., Sycz-Opóń J. Latin maxims and phrases in the Polish, English and French legal systems – The comparative study. *Studies in Logic*. 2013. № 34 (47). P. 9–26.

8. Kowalczyk J. The Influence of Latinisms on the Quality of the Judgments of Polish Courts. *International Journal for the Semiotics of Law*. 2022. Vol. 35. P. 1951–1963.
9. Варинська А. М., Корнодудова Н. М. Використання латинських висловів у науковому стилі (на матеріалі юридичної термінології). *Вісн. Черкас. НУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. № 4. С. 67–71.
10. Латинська фразеологія для майбутніх юристів: навч. посіб. / уклад. Р. В. Миленкова, А. В. Різниченко. Суми: Українська АБС НБУ. 2015. 76 с.
11. Ситько О. М. Латинська мова для юристів : навчальний посібник. Одеса: ОДУВС, 2012. 242 с.
12. Ristikivi M. Latin: The Common Legal Language of Europe? *Juridica International*. 2005. X. P. 199–202.
13. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затв. Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
14. Мурашкін О. В. Латинські афоризми як відображення принципів верховенства права. *Вісник НАПрНУ*. 2021. №2. С. 36–42.
15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006, N 30, ст.260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3477-15>
16. Щодо конституційності положень КПК України: рішення Конституційного Суду України № 3-р/2020 від 25 червня 2020 року. URL: <https://ccu.gov.ua>
17. Щодо конфлікту інтересів і принципу *nemo iudex in causa sua*: постанова Верховного Суду від 12.06.2019 у справі № 826/15034/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

Дата надходження статті: 10.08.2025

Дата прийняття статті: 18.08.2025

Опубліковано: 29.09.2025